

DOI: 10.36719/AEM/2007-2019/47/140-142

Kifayət Əliqamət qızı Dolxanova
Bakı Slavyan Universiteti

KT-IN VƏ İNNOVATİV TEXNOLOGİYALARIN TƏHSİLDƏ YERİ VƏ ROLU

Açar sözlər: *innovativ texnologiya, təhsil prosesi, İKT, təlim prosesləri, İnnovativ Təhsil Proqramı*

Key words: *innovative technology, educational process, ICT, learning processes, innovative educational program*

Ключевые слова: *инновационные технологии, образовательный процесс, ИКТ, учебные процессы, инновационная образовательная программа*

Azərbaycanda təhsil sisteminin inkişaf etdirilməsi, onun dünya standartlarının tələbləri səviyyəsinə çatdırılması bu gün ən önəmli məsələlərdən biridir. Buna görə respublikamızda təhsil sektorunda qazanılmış uğur və nailiyyətlərin öyrənilib ümumiləşdirilməsi olduqca mühüm əhəmiyyət daşıyır. İlk növbədə təlim-tərtibə sahəsində irəliləyişlərin mahiyyət və məzmununu öyrənmək, təhsilin mövcud durumunu müəyyənləşdirmək və vətəndaş cəmiyyətinin formalaşdırılması istiqamətində nələrin əldə olunduğunu və gələcək üçün hansı imkanların yarandığını meydana çıxarmaq lazımdır. İlk araşdırmalar göstərir ki, Respublikamızda istər müəllimin fəaliyyətinin, istərsə də təhsil ocaqlarının fəaliyyətinin cəmiyyətin ehtiyac və tələblərinə uyğun qurulması şəxsiyyətin formalaşdırılması, təhsilin idarə olunması eləcə də təhsil alanların nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi sahəsində xeyli təcrübə toplanmışdır. Məhz buna görə də həmin materialları vahid bir formaya gətirərək onlardan geniş istifadə olunması təhsil sistemimizin yenidən qurulması baxımından böyük əhəmiyyət daşıyır. (6)

Bugünkü günümüzdə İKT yalnız təhsil prosesini təmin edən vasitə deyil. İKT təhsil alanların müstəqil qavrama qabiliyyətini təmin etmək üçün yeni imkanlar açır. Bununla əlaqədar olaraq pedaqoqların rolu da dəyişir: o, təhsil prosesinin konsultantı, koordinatoru, fasilatoru olur. Müəllimin məqsədi məktəblilərdə qərar qəbul etmə bacarığını dəstəkləmək və inkişaf etdirmək, düşünmə qabiliyyətini artırmaq, öyrənilən mövzuların məqsədini anlamaq və mühakimə etməkdir. Burada İKT katalizator, bir qıcıqlandırıcı rolunu oynayır, uşaqları yeni biliklərə sövq etməyə şərait yaradır. İKT biliyə can atmaqla digər həyati vacib məsələlərin qərarı arasında bənd rolunu oynayır. (3)

İnteraktiv texnologiyalarının təhsildə tətbiqi nəticəsində əldə olunan nəticələr bir daha onu göstərir ki, yeni nəsil texnologiyaları təhsildə indiyə qədər mövcud olmuş mühiti tamamilə kökündən dəyişdirir, dərş prosesinin yeni mərhələyə keçməsinə şərait yaradır. İnformasiya - kommunikasiya texnologiyalarının təhsil sturukturuna tətbiqi tək cə təhsil alanların fəaliyyətini deyil, bütövlükdə cəmiyyətin fəaliyyətinə hərtərəfli təsir edir, yeni reallıqlar, mədəni dəyərlər, sosial-psixoloji mühit formalaşır. Prezidentimiz cənab İ.Əliyevin sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “Ümumtəhsil məktəblərinin İKT ilə təminatı Proqramı ” bu sahədə atılmış ən önəmli, əhəmiyyətli addım olmuşdur.

“Müasir tələblərə cavab verən dərşin bütün mərhələləri öyrənənlərin maraq dairəsinə uyğun qurulmalı, yaş kateqoriyası nəzərə alınmalıdır. Müasir dərşi informasiya texnologiyalarının tətbiqi olmadan təsəvvür etmək çətindir. Müasir dərş dedikdə, ilk növbədə, müasir standartlara cavab verən tədris-texniki avadanlıqlarla təmin olunmuş sinif otağı, İKT savadı və bacarıqları olan müəllim göz önündə canlanır. İnformasiya texnologiyalarının köməyi ilə şagirdlərdə həm intellektual təfəkkür və yaradıcılıq bacarıqları, həm də müxtəlif informasiya növləri ilə işləmək qabiliyyətləri inkişaf edir. Müasir dərş prosesində müəllimdən şagirdlərin şəxsi keyfiyyət və bacarıqlarına arxalanan üsul və vasitələrdən istifadə edilməsi tələb olunur.” (1) İnnovativ müəllim tədris zamanı müasir standart və tələblərə cavab verən dərş hazırlamaq üçün informatika texnologiyalarını təlim prosesinə effektiv tətbiq etməlidir. Həmçinin dərş prosesi zamanı müəllim internet resurslarından düzgün istifadə etməklə yeni biliklərin əldə olunmasını şagirdlərə aşılmalıdır. Müəllim dərş zamanı əyani vasitələrlə yanaşı elektron formada olan əyani metodik vəsaitlərdən də istifadə edə bilər. Yeni texnologiya ilə qurulmuş dərşin üstünlüklərindən biri də odur ki, tədris olunan mövzunun bütün mərhələləri slaydlarla nümayiş etdirilir. Bu da öyrənənlərin dərşə olan marağını artırır. Dərş prosesi zamanı İKT-nin təhsil sahəsindəki son yeniliklərindən biri olan interaktiv lövhələrdən istifadə edilməsi məktəblilərin dərş prosesinə diqqət və həvasını artırır, onları dərşdə aktiv iştirak etməyə sövq edir. Maraq yarananda zəif və ya güclü olmasından asılı olmayaraq, bütün şagirdlər dərşdə fəal iştirak edirlər. Hətta zəif oxuyan, öz fikrini söyləməkdən çəkinən şagirdlər belə, fəal təlim metodlarının tətbiq olunduğu dərşlərdə həvəslə iştirak edir, müzakirələrə qoşulur.

Onu da qeyd edək ki, rəqəmsal tədris resurslarını yazılı vəziyyətdə təqdim etmək olmaz. Belə olarsa onun didaktik keyfiyyəti itirilmiş olar.

Ənənəvi metodika ilə qurulmuş dərslərdə müəllim bilik mənbəyi kimi müəyyən bilikləri verir və onları şagirddən tələb edirdi, lakin müasir interaktiv tədrisin istifadəsində ənənəvidən fərqli olaraq müəllim istiqamətverici bir obraz olaraq iştirak edir, şagird özü əsas aparıcı rol oynayır. Müəllim burada fasilitator kimi çıxış edir və onun əsas funksiyası effektiv tədris prosesini təşkil etmək və stimullaşdırmaqdır.

Bu gün demək olar ki, ümumtəhsil məktəblərinin hər biri kompüter avadanlıqları ilə təmin olunmuşdur. Lakin, çox təəssüf ki, hələ də təhsil ocaqlarının çoxu internet şəbəkəsinə qoşulmadığına görə online tədris resurslarından dərs zamanı istifadə etməsi mümkün olmur. Aparılan praktik işlər göstərir ki, vizual formada qəbul edilən informasiya öyrənənlər tərəfindən daha yaxşı yadda saxlanılır. Əbəs yerə deyilmir ki, 100 dəfə eşitməkdənsə, 1 dəfə görmək daha yaxşıdır. (7)

Bu gün şagirdlər XXI əsrin tələblərinə cavab verən müasir iş yerlərinə tam hazırlıqlı şəkildə yetişdirilməlidirlər. Bu baxımdan biz müəllimlər şagirdlərimizdə böyük maraq oyadaraq onları İKT resurslarından düzgün istifadə yollarına yiyələndirməli və bu sahədə şagirdlərimizi düzgün istiqamətləndirməliyik. Həmçinin texnologiyanın vasitəsilə şagirdləri fikirləşməyə, təhlil etməyə, fikir mübadiləsinə və yaradıcılığa həvəsləndirməliyik. İndiki dövr məhz cəlb etməklə öyrətməyi tələb edir. Məqsəd təkcə nəyisə nümayiş etdirmək deyil, həm də şagirdlərin yaradıcı fəaliyyətini təmin etməkdir. İKT-nin tədris prosesini elə təşkil etmək lazımdır ki, şagird dərstdə fəal iştirak etsin, öz əməyinin bəhrəsini görsün və onu qiymətləndirə bilsin.

Bu prinsip İKT texnologiyalarından təlimdə, dərstdə və pedaqoji tədqiqatlarda geniş istifadə üçündür. İnformatlaşdırma informasiyanın kompüter vasitəsilə yaddaşa alınması, saxlanması, ötürülməsi, təhlili və təqdim olunmasına əsaslanır.

“Təlim prosesində istifadə olunan müasir informasiya kommunikasiya texnologiyalarından öyrədici və görüntüləri nümayiş etdirən multimedia sistemlərini xüsusi qeyd etmək lazımdır.

Multimedia vasitələri tədris materialının əyaniliyinin olmasını, görünmə müxtəlifliyini, videokeyfiyyətini yüksəldir və fənnin tədrisində müxtəlif məlumatları vizual şəkildə öyrənməyə imkan verir.

XXI əsrdə Azərbaycan təhsil sisteminin önündə çox mühüm problemlər durur. Müasir təlim sisteminin əsas məqsədi tədrisin səmərəliliyini, effektivliyini artırmaq, öz düşüncəsi, biliyi, ağılı, potensial enerjisi, məntiqi düşüncəsi ilə bilikləri dərinlən mənimsəyən və öyrəndiyi bilikləri tətbiq etməyi bacaran, hər cür situasiyalarda çıxış yolunu tapmağı bacaran, intellektli düşüncəsi yüksək olan gənclər yetişdirməkdir. Buna görə fəal-interaktiv təlim metodlarından istifadə olunmalı, müasir dərslər belə aspektdə qurulmalı, yüksək səviyyəli tədris- təlim prosesinin təşkili təmin edilməlidir.”(2)

Müasir təhsildə gedən qlobal proseslərin səciyyəvi xüsusiyyəti onun fasiləsiz modernləşməsidir. Təhsildə modernləşmənin əsas məqsədi bu gün reallaşan kütləvi təhsil şəraitində yüksək keyfiyyətə nail olmaqdır. İnkişaf etmiş ölkələrin təhsil sistemləri qlobal tendensiyalara uyğun inkişaf edir. Qlobal tendensiyalar isə dünyanın yeni inkişaf səviyyəsi ilə müəyyən edilir. Bu məqsədlə bir çox ölkələrdə müvafiq təhsil strategiyaları və inkişaf proqramları hazırlanmış, hazırda icra edilməkdədir. Bu gün təhsildə strateji yanaşma digər fəaliyyət sahələrinə nisbətən vacibdir.

Bu yaxınlarda Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin imzaladığı sərəncamla "Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası" təsdiq olunmuşdur. Hesab edirik ki, bu strategiyanın icrası innovativ ideyalar əsasında milli təhsilin inkişafına dəstək verəcək. (4)

Müasir zamanda innovasiyaların yaranmasına səbəb olan müəyyən tendensiyalar var:

- * tədris prosesinin humanistləşməsi;
- * uşaqların təhsilləri və gənc nəslin inkişafı keyfiyyətinə verilən yüksək tələblər;
- * mədəni-mənəvi dəyərlərə yönəlmə;
- * təhsil müəssisələri arasında rəqabətliklik münasibətləri. (5)

İnnovativ təhsil, təhsilin fundamentallığını heç vaxt inkar etmir, əksinə onu daha da geniş inkişaf etdirməyi tələb edir. Müasir informasiya texnologiyaları sahəsində innovativ fəaliyyət təbiət və riyazi elmlər üzrə fundamental hazırlıq tələb edir. Məktəbdə elmi səviyyəni qaldırmaq, onun iqtisadiyyatla qarşılıqlı əlaqəsini təmin etmək üçün təhsil ocağının innovativ infrastrukturunu inkişaf etdirmək lazımdır. Bu istiqamətdə addımlar atmaq lazımdır:

1. Məktəblərin elmi potensialından səmərəli şəkildə istifadə etmək, müxtəlif təyinatlı dövlət proqramlarında olan elm tutumlu layihələrin icrasında məktəblərin fəal iştirakını təmin etmək, bu istiqamətdə mövcud olan müxtəlif süni maneələri aradan qaldırmaq lazımdır.

2. Elm, təhsil və iqtisadiyyat sahəsində innovativ fəaliyyəti təmin etmək üçün mütəxəssislərin hazırlıq, ixtisasartırma sisteminin yaradılması və inkişafı təmin edilməlidir.

Innovativ təhsili yaratmaq, inkişaf etdirmək məqsədi ilə İnnovasiya Təhsil Proqramının hazırlanmasına və icrasına ehtiyac yaranır. İnnovasiya Təhsil Proqramının həyata keçirilməsi nəticəsində orta məktəblərdə təhsilin, elmi tədqiqatların və onların tətbiqinin əhəmiyyəti xeyli arta bilər.

Belə təhsil proqramları müəyyən dövlət qrantları və digər mənbələr hesabına maliyyələşə bilər. İnnovasiya Təhsil Proqramını keyfiyyətli hazırlamaq və səmərəli icra etmək üçün Məktəbin yüksək innovativ potensialı olmalıdır. Məktəbdə elmi səviyyəni yüksəltmək, onun iqtisadiyyatla əlaqəsini təmin etmək üçün məktəbin innovativ infrastrukturunu inkişaf etdirmək lazımdır. (3)

Bu məqsədlə, ilk növbədə məktəblərin elmi potensialından əlverişli istifadə etmək, müxtəlif təyinatlı dövlət təhsil proqramlarının hazırlanmasında, bu proqramların icrasında məktəb və məktəblilərin fəal iştirakını təmin etmək, bu sahədə mövcud olan müxtəlif maneələri aradan qaldırmaq lazımdır.

Məqalənin elmi yeniliyi ondan ibarətdir ki, orta məktəblərdə informatikanın tədrisində elmi, psixoloji – pedaqoji və İKT avadanlıqları və proqram təminatları arasında qarşılıqlı əlaqə yaratmağın əhəmiyyəti və vacibliyini dərk etməklə, bu sektordakı mövcud imkanların müəyyən edilib üzə çıxarılması

Məqalənin praktik əhəmiyyəti və tətbiqi. Tədris zamanı informasiya texnologiyaları və interaktiv lövhə proqramlarının mövzulara tətbiqini reallaşdırmaqdan ibarətdir.

Nəticə. Aparılmış elmi-pedaqoji araşdırmaların nəticəsində müəyyən edildi ki, müzakirəyə çıxarılan ideya olduqca səmərəli ideyadır və informatika fənninin tədrisində interaktiv lövhələrin tətbiqi şagirdlərin əksəriyyətini daha da özünə cəlb edir, tədris olunan mövzuların dərinliyinə maraq oyadır, kompüterdə iş qabiliyyətlərini daha da artırır.

Ədəbiyyat:

1. Azərbaycan Respublikasının Təhsil Qanunu, Bakı, 1992.
2. Azərbaycan Respublikasının təhsil sahəsində İslahat Proqramı, Bakı, 1999
3. Azərbaycan Respublikasında ümumi təhsilin Konsepsiyası (Milli Kurrikulum), “Azərbaycan müəllimi”, 1 dekabr, 2006
4. Azərbaycan Respublikasında fasiləsiz pedaqoji təhsil və müəllim hazırlığının Konsepsiya və Strategiyası, Bakı, 2007
5. Azərbaycan müəllimi.- 2014.- 31 yanvar.- S.9.
6. Mehrabov A.O., Azərbaycan təhsilinin müasir problemləri, Bakı, Mütərcim, 2007. – 48 s.
7. Müəllim hazırlığının və orta təhsilin yeni perspektivləri (Qərb təhsil sisteminin təcrübəsi əsasında), Müəllimlər üçün vəsait, “Adiloğlu”, Bakı, 2005. S.25

The place and role of CT and innovative technologies in education

Summary

The article tells scientific and pedagogical research that the idea under discussion is a very effective idea and that the use of interactive whiteboards in teaching computer science will attract most students, increase their knowledge of the topics studied and increase their computer skills.

The article also talks about the possibilities of implementing information technology programs and an interactive whiteboard in the learning process.

Место и роль КТ и инновационных технологий в образовании

Резюме

В статье рассказывается научно-педагогических исследований, что обсуждаемая идея является очень эффективной идеей и что использование интерактивных досок в преподавании информатики привлечет большинство студентов, повысит уровень владения изучаемыми темами и повысит их компьютерные навыки.

В статье также говорится о возможностях внедрение программ информационных технологий и интерактивной доски в процессе обучения.

Rəyçi: dos. X.Novruzova